

נאום לרגל 75 שנים לשחרור מחנה הריכוז בוכנוואלד

המחנה המשני של מחנה הריכוז בוכנוואלד לנגשטיין-צוויברגה היה מחולק למחנה הגדול ולמחנה הקטן. במחנה הגדול שהו כ-6000 אסירים, שהוכרחו לכרות מנהרות בהר הסמוך. במנהרות אלה תוכנן ליצר "תחמושת תגמול". במחנה הקטן שהו 869 אסירים, שנחשבו לפועלים מקצועיים קשים להחלפה ומשום כך נהנו מתזונה וטיפול טובים יותר. ב-9 באפריל 1945 כינס האס.אס. שיירה של 2500 אסירים, שנשלחו לצעדה מהמחנה לכיוון מערב. זו הפכה לצעדת מוות. הנותרים מאחור במחנה לא הוכרחו לעבוד יותר. אך גם מזון לא חולק יותר. ביחוד במחנה הגדול מתו אסירים מרעב ומאפיסת-כוחות.

ב-11 באפריל לא הדליקו בערב את הזרקורים ברחבי המחנה ולפתע פשטה השמועה, כי האס.אס. עזב את המחנה. שער המחנה היה חצי-פתוח. חוץ מזה לא קרה עוד דבר. המוות הגדול המשיך לגרוף את קורבנותיו. אני נאלצתי ללכת לבית-השימוש באישון לילה. משהו חסם את דרכי בחושך. עם קבקב העץ לרגלי הזזתי לצד את המכשול ונוכחתי לראות כי בעטתי בגולגלתה של גווייה וחשבתי, יום אחד תתפלא על כך כי בעטת ברגלך בראשו של אסיר-חבר. כן, עדיין אני נזכר באותו רגע. אך האם אני מתפלא? האם אוכל לתאר את הבהלה, את הרתיעה הזו עם "התפלאות"? לא יותר בכיוון זה. בתחרות הגדולה מי יכול להתאבל יותר על מר גורלו, מי יכול לתאר באופן אכזרי יותר את סבלותיו, אין ברצוני להשתתף. ברצוני לספר על השחרור, על הנצחון, על החירות ועל המלכודות שאלו שמות לנו.

ניצולי מחנה הריכוז המרכזי בוכנוואלד נדרו ב-19 באפריל 1945 נדר. למרות שאז עוד לא שהיתי שם, אני מרגיש עצמי מחוייב לנדר זה. משפט מרכזי בנדר אומר:
"פקודתינו היא השמדת הנאצים בשורשיו. מטרתינו היא הקמת עולם חדש של שלום וחירות."
האם מילאנו אחר הנדר שלנו? דעתי היא שלא.

נשיא גרמניה שטיינמאייר אמר לא מזמן בירושלים, אני מצטט:
"הייתי רוצה להגיד, כי אנחנו הגרמנים למדנו לקח לתמיד מההסטוריה. אך אין בידי לאמר זאת, אם שנאה והסתה מרחיבים את גליהם". באומרו זאת אישר נשיא גרמניה שטיינמאייר, כי לא השמדת הנאצים וגם לא בניית עולם של שלום וחירות צלחו – אני מוסיף, של שלום וחירות בכל העולם.
כשנשיא גרמניה נשא את נאומו לפני חודשיים וחצי האמנתי בכל זאת כי כאן בגרמניה לא יוכלו לעולם ניאו-נאצים לקבל לידיהם את הכוח הפוליטי. איני יכול להגיד זאת יותר כעת. כאילו לא ראינו מספיק זוועות בארץ מולדתי סרביה, התבוננתי בדאגה ופחד בהתפתחויות כאן בגרמניה, היכן שמחנה הריכוז בוכנוואלד עמד. לא היה מדובר רק במחוז טורינגיה או רק בגרמניה, כשאנו מתבוננים

בנסיון המגוחך של חברי פרלמנט קיצוניים-ימניים להפוך את הדמוקרטיה. אני חושש כי מדובר ברעיון ובהמשך קיומה של הדמוקרטיה הפרלמנטרית. כל הסובב אותנו חווה מפנה. הכל.

לפני חמש עשרה שנים אמר חוזה סמפרון בתיאטרון הלאומי בוימאר בנאומו לרגל שחרור המחנה בין השאר, כי אותו אירוע היה ככל הנראה המפגש האחרון מסוגו בין ניצולים והוסיף – אני מצטט – "זיכרון ישיר לא יהיה קיים יותר, לא תהיה יותר עדות ישירה, לא תהיה אזכרה חיה וקיימת, חוויית אותו מוות תעלם מהעולם". הוא טעה. לאחר חמש שנים הוא נשא נאום נוסף על הר אטרסברג, במקום בו עמדה חצר המסדרים של המחנה, נאום מרגש. גם השנה היו מגיעים עוד כמה מאיתנו הניצולים, אסירי בוכנוואלד לשעבר לווימאר, אם לא היה הוירוס ככוח עליון מונע ממנו זאת – כך מוכח כמה חסרי כוחות ניצב גם האדם המודרני לעומת הטבע.

לכמה מאיתנו האסירים לשעבר עמד מפגש זה לרגל 75 שנות שחרור המחנה באות פרידה מאתר ההנצחה. בעתיד הצפוי מראש, תהיה זו בבטחה הפרידה של כולנו. זה לא חשוב מה שאנחנו, הנקראים עדי התקופה, חושבים ורוצים. חשוב אך ורק מה זוכרים נכדינו ונינו ואילו לקחים הם היו רוצים ללמוד.

במסגרת זיכרון השואה צויין תמיד, כמה חשוב להגן על מיעוטים. רוב הפעמים כוונו הדברים ליהודים. עם השנים הבנו כי מדובר גם בבני העם סינטי ורומא, שאין להם גב תומך כגון מדינת ישראל, ובמקומות רבים הם עדיין סובלים, מופלים לרעה ומדוכאים. ועובדה קיימת היא כי האנטישמיות מרחיבה מחדש את מעגליה. בוודאי שאסור להעמיד אותה באותו גובה עם הביקורת המוצדקת לעיתים קרובות נגד הממשלה בירושלים. ביחוד אני כיהודי רוצה להדגיש, כי איננו המיעוט היחיד, שצריך לכבד ולהגן עליו. בישראל יש את המיעוט הפלשתיני. וכאן בגרמניה, כמו במדינות אחרות, יש כעת את הפליטים. אני מבקש מכם בכל לשון של בקשה, אנא הקדישו כולכם את האמפתיה שלכם לאלו, שנרדפים כיום, שנאלצים לברוח, שסובלים במעברי גבול, שרעבים וחולים במחנות, שטובעים בים. אל תאמרו, זהו מצב אחר מאז, אלו מחנות אחרים, לפליטים אלה יש סיבות אחרות לברוח מסכנות, יש להם חלומות בלתי הגיוניים, לא-ריאליים מגני העדן של גרמניה, של שוודיה או בכל מקום אחר. אל תחפשו סיבות, שום עילות להסיט את המבט, להרים כתפיים, לא לשים לב לסבלם של אנשים אלה. אני מבקש מכם זאת גם, כי חוויית והתנסותי בשואה.

עוד אדם שתתם מעבר לרבע מאה לעיצובו של אתר הזכרון יותר מכל אחד נפרד מבוכנוואלד, פולקהארד קניגה נפרד מבוכנוואלד. הקהילה, שגם בעתיד תרים כאן את הדגל, נפרדת ממנו. אנשים מלאי אנרגיה, נמרצים ומלאי פעולה חייבים לעיתים להתווכח ולהפריע, חייבים לסבול חוסר הוגנות, לעיתים לטעות. פולקהארד קניגה הוא אדם מלא אנרגיה, נמרץ ללא מעצורים, מלא רעיונות. הוא רכש לעצמו גם אויבים. לטעמי זוהי עובדה המוסיפה רק כבוד לדמותו. אתר ההנצחה ממשיך להיות

בידיים טובות. מנהלו החדש הוא הערבון לכך, אך גם העובדה שפיליפ נוימן-טיין הנמרץ וחסר התחליף נשאר כאן מבטיח לנו זאת. אני מאמין כי אוכל להגיד בשם כל האסירים לשעבר כי אני מאחל להם וכמובן לכל העובדים עד עתה ולכל העובדים החדשים הרבה הצלחה.

ואז כן, אז רציתי לסוע עוד פעם לוימאר, רציתי לשאת עוד פעם אחרונה שם נאום ולהפרד בדרכי שלי שם. רציתי זאת כבר לפני חמש שנים, אך אז לא יכולתי. כי ביום שבו הייתי אמור להגיע לכאן, ב-11 באפריל 1945, נפטרה אישתי דרגנה. נאומי לטקס הזכרון בתיאטרון הלאומי כבר היה מנוסח וכתוב. פולקהארד קניגה הקריא אותו.

בוכנוואלד, וימאר – איני מעז להגיד לכם להתראות עם 91 שנותי. מהמרחק אני אומר שלום.

בואו ונשכח את המוות!

לחיי החיים!